

YATAN HASTALARIN VİZİTLERE KARŞI TUTUMLARI ÜZERİNE ARAŞTIRMA

Hüseyin H. Özsan*

Halise Devrimci**

Işık Sayıl***

Psikiyatri kliniklerinde vizitler genellikle haftanın belirli gün ve saatlerinde tedavi ekibinin birarada olduğu toplantı odasına yatan hastaların teker teker kabul edilmesi ile gerçekleştirilir. Bir eğitim hastanesinde vizite; uzman doktor (lar), asistan doktor (lar), klinik psikolog, sosyal hizmet uzmanı, uğraş öğretmeni, hemşire, hizmetliler ve tıp öğrencilerini içeren çok sayıda kişi katılır. Hasta, bazılarını henüz tanımadığı bu ekip üyelerinin karşısında tek başınadır, üstelik kendi odasında değil, bir başka odada bulunmaktadır. Bu hastalar için zorlu bir deneyimdir. Ancak hastaların bu deneyime karşı tutumlarını değerlendirmek üzere çok az çalışma yapıldığı görülmektedir.

Bir takım araştırmacılar, örneğin Klett ve ark.ları (1963), Kotin ve Shur (1969), Keith-Speigal ve ark.ları (1970), Sayıl ve ark.ları (1991) psikiyatrik hastane ortamı ve tedavi programına karşı hastaların tutumları üzerine çalışmışlardır. Sayıl ve ark.larının hastalara göre değişik terapötik etkinliklerin yararlılık düzeyini araştırdıkları çalışmalarında, 14 değişik terapötik etkinlik içinde vizitler 13'üncü sırada yer almıştır (4). Mc Bride (1988) vizitlerin yapısını gözden geçirmiş ve vizitlerin günün diğer işlerinin tamamlanmasına izin verecek şekilde her zaman öğleden sonra olması, birbuçuk saat dolar dolmaz bitirilmesi, her hasta için öncelikli problemlerin listesi yapılmış bir kart tutulması gibi ilginç öneriler getirmiştir (3). Ancak bu çalışmalarda, hastaların özellikle vizitlere karşı olan tutumları incelenmemiştir.

Armond ve Armond ve Foster ve ark.larının çalışmaları, özellikle hastaların psikiyatrik vizitlere karşı olan tutumları üzerine yönel-

* A.Ü. Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı Uzmanı

** A.Ü. Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi

*** A.Ü. Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı Profesörü

miştir. Armond ve Armond hastaların vizitten hoşnut kalıp kalmadıkları, bunaltı yaşayıp yaşamadıkları, mahremiyet konusunda kuşku duyup duymadıklarını araştırırken (1), Foster ve ark.ları bunlara ekolarak, hastaların vizitin amacını doğru olarak anlayıp anlamadıkları, sonradan görüşmenin içeriğini hatırlayıp hatırlamadıkları ve ziyaret için kendilerini önceden ne kadar hazır hissettiklerini değerlendirmişlerdir (2).

Psikiyatride vizitler bir değerlendirme aracı olmanın yanısıra terapötik sürecin bir parçası olarak da etkili olurlar. Eğer terapötik ilişkiler önemliyse ve kurulup geliştirilmeleri gerekliyse hastaların, psikiyatrik tedavilerin değişik yönleri üzerindeki görüşlerini araştırmak da önemlidir. Bu bağlamda yatan hasta vizitleri oldukça ihmal edilmiş bir konudur. Bu araştırmayı yapmaktan amacımız bu konudaki az sayıda araştırmaya bir yenisini eklemek ve vizitin çeşitli yönleri üzerine hastaların görüşlerini ve isteklerini araştırarak halen uygulanmakta olan ziyaret biçimini sorgulamak ve ziyaretlere daha fazla işlevsellik kazandırmaktır.

YÖNTEM

Bu çalışma, Ekim 1992 ve Aralık 1992 tarihleri arasında, A.Ü. Tıp Fak. Psikiyatri Kliniğinin erkek psikoz ve kadın psikoz katlarında yatarak tedavi gören hastalar üzerinde yapıldı. Araştırmaya katılmayı kabul eden 25 erkek ve 25 kadın hasta araştırma kapsamına alındı. Yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, tanı ve daha önceki yatışlar kaydedildikten sonra yarı-yapılandırılmış bir görüşme formu kullanıldı. Uygulama kat tedavi ekipleri içinde yer almayan iki doktor tarafından gerçekleştirildi. Hastalara mahremiyet konusunda güvence verildi ve yanıtların tedavilerini etkilemeyeceği bildirildi. Görüşmeler yatışın ilk haftasında ve hastaların katıldığı ilk vizitin ardından 24 saat içinde yapıldı. Yine ilk 24 saat içinde, hastanın asistan doktorundan, hastayla yapılan görüşmenin içeriği konusunda herhangi bir bilgi verilmeksizin, gerekli bilgiler alındı.

Eldeki veriler frekanslar biçiminde olduğundan, bu verilerle örneklem grubundaki çeşitli bulgular arasındaki bağımlılığı inceleyebilmek amacıyla, kay-kare testi uygulandı. Kullanılan yarı-yapılandırılmış görüşmenin kısa bir versiyonu Ek - I'de gösterilmiştir.

BULGULAR

Araştırmaya katılmayı kabul eden 50 hastanın ortalama yaşı 32 ve yaş ranji 17 - 60 idi. % 4 cahil, % 4 okur-yazar, % 16 ilk okul mezunu, % 42 orta eğitim ve % 34 yüksek okul mezunuydu. En yaygın psikiyatrik bozukluk % 68 oranı ile şizofreni idi. Hastaların % 68'i daha önce en az bir kez bir psikiyatri kliniğinde yatarak tedavi görmüştü.

Vizit öncesi hazırlık

Hastaların yalnızca % 12'si tedavi ekibi tarafından vizitte görüleceğini önceden biliyordu. Bu nedenle hastaların kendilerini vizite ne kadar hazır gissettikleri sorusu değerlendirmeye alınmadı. Oysa hastaların % 68'i vizitten önce, vizitin amacının ne olduğu, kendilerine neler sorulacağı, ne zaman çağrılacakları ve orada kimlerin bulunacağı gibi bilgileri gerekli gördüklerini belirttiler.

Ekibe ilişkin bilgi

Hastaların % 4'ü ekibin tamamını, % 68'i bir bölümünü tanıdıklarını, % 28'i ise odada bulunan hiç kimseyi tanımadıklarını belirttiler. Bu vizitin yatıştan kısa bir süre sonra yapılması ve hastaların ekibin çoğu üyesi ile ilk kez karşılaştığı gerçeğini yansıtabilir. İlginç bir noktada, her iki katta da hastaların hiç birinin tedavi ekibi ile tanıştırılmamış olması idi. Hastaların % 58'i konuştukları ve onlara sorular soran kişilerin kimler olduğunu bilmeyi isteme, daha iyi bir iletişim kurarak kendini daha rahat hissetme, gerekli ve doğru olanın bu olduğunu düşünme gibi nedenlerle tanıştırılmamış olmayı tercih edeceklerini bildirirken; % 42'si buna gerek olmadığını, bu kadar kişiyi nasıl olsa unuttıklarını, zaten kalabalıktan huzursuz olduklarını, tedavi ekibini nasıl olsa zaman içinde tanıyacaklarını ileri sürerek tanıştırmayı istemediklerini belirtmişlerdir.

Grubun büyüklüğü

Hastalardan odada kaç kişi bulunduğunu tahmin etmeleri istendiğinde, % 20'si sayıyı tam olarak bilmiş, % 22'si gerçek sayının altında, % 58'i ise üstünde tahminlerde bulunmuşlardır. Hastaların yüksek yada düşük tahminde bulunması ile, görüşmenin algılanan yararlılığı, bunaltı düzeyi, mahremiyete ilişkin kuşku ve böyle bir viziti tercih edip etmemeleri arasında anlamlı bir bağımlılık bulunamamıştır. Bununla birlikte, hastaların % 42'si odada yalnız doktorlarının bulunmasını, % 14'ü en azından daha az kişi bulunmasını istediklerini belirtmişler, yalnızca % 8'i odada daha çok kişi bulunmasını tercih edeceklerini, % 36'sı ise bunun kendileri için önemli olmadığını söylemişlerdir.

Hastaların vizitlere karşı genel tutumları

Hastaların % 58'i seçme şansları olsa bu yolla görüşmeyi tercih etmeyeceklerini bildirmelerine karşın % 42 si viziti çok yararlı, % 40' i ise biraz yararlı bulmuşlardır. Viziti yararsız bulanlar yalnızca % 18' dir. % 22 hasta vizit sırasında yoğun bunaltı, % 44 hasta biraz bunaltı yaşadığını, % 34 ise bu sırada kendini çok rahat hissettiğini söylemiştir. Hastaların % 18'i vizitte kendini çok iyi anlaşılmış, % 50'si biraz anlaşılmış, % 32'si anlaşılmamış hissettiklerini belirtmişlerdir. Hastaların % 34'ü viziti çok güvenilir bulunduğunu, mahremiyete ilişkin kuşkusu bulunmadığını, % 46'sı ortamın biraz güvenilir olduğunu ve mahremiyete ilişkin bazı kuşkuları bulunduğunu, % 20'si ise viziti mahremiyetin korunması açısından güvenilir bulmadıklarını belirtmişlerdir. Hastaların % 66'sı vizitin amacını doğru olarak bilmiş, % 34'ü ise ya doğru olarak kabul edilemeyen açıklamalar yapmış yada bilmediklerini belirtmişlerdir. Bu soruya verilen yanıtları doğru yada yanlış olarak değerlendirirken ölçütümüz, hastanın vizitin hastayı tanımak, tanısını, uygulanacak tedaviyi tartışmak, progresini değerlendirmek ve asistan, intern ve stajyer eğitimi olarak sıralanabilecek amaçlarından birini söylemiş olmasıydı. Hastalardan vizitte neler konuşulduğu ile ilgili olarak alınan bilgiler vizite katılan asistan doktorlardan yine ilk 24 saat içinde alınan bilgiler ile karşılaştırıldığında hastaların % 38'inin vizitin içeriğini tam olarak, % 28'inin kısmen hatırladığı, % 34'ünün ise vizitte neler konuşulduğunu hiç hatırlamadıkları görülmüştür.

Vizitte bunaltı yaşama ile kendini anlaşılmış hissetme arasında anlamlı bir bağımlılık bulunmuştur ($Kd = 0,64$)*. Vizitte orta düzeyde bunaltı yaşayan hastaların çoğu kendilerini çok iyi veya biraz anlaşılmış hissettiklerini belirtirlerken, çok sıkıntılı olduğunu belirten hastaların hiçbiri kendini iyi anlaşılmış hissettiğini söylememiştir. Vizitte kendini çok rahat hisseden hastalarda ise iyi, biraz anlaşılmış ve anlaşılmamış olma dağılımları eşittir.

Vizitte yaşanan bunaltı düzeyi ile viziti mahremiyet açısından güvenilir bulmama arasında anlamlı bir bağımlılık bulunmuştur ($Kd = 0,59$)* ve mahremiyete ilişkin kuşkularla böyle bir viziti tercih etmeme arasında ($Kd = 0,51$)* anlamlı bir bağımlılık vardır.

Kadın hasta grubunda kendini anlaşılmış hissetme ile böyle bir viziti tercih etme ($Kd = 0,57$)* arasında anlamlı bir bağımlılık bulunurken, erkek hasta grubunda ve örneklem grubunun tümünde bu iki değişken arasında anlamlı bir bağımlılık yoktur.

Vizitte yaşanan bunaltı düzeyi ile viziti yararlı bulma düzeyi, yatış sayısı ve tedavi ekibinin tümünü yada bir bölümünü tanıma arasında anlamlı bir bağımlılık bulunmamıştır. Hastaların yatış sayısı ve viziti mahremiyet açısından güvenilir bulma arasında da bir bağımlılık yoktur.

Vizitin amacını doğru olarak bilme ile vizitin içeriğini tam veya kısmen doğru olarak hatırlama arasında anlamlı bir bağımlılık bulunmuştur ($Kd = 0,53$)*. Vizitin amacını doğru olarak bilme ve vizitte kendini anlaşılmış hissetme arasında da anlamlı bir bağımlılık vardır ($Kd = 0,76$)*. Vizitin amacını doğru olarak tahmin eden hastaların % 90,91'i kendilerini en azından biraz anlaşılmış hissettiklerini söylemiştir. Vizitin amacını doğru olarak tahmin etme ile viziti en azından biraz yararlı bulma arasında da anlamlı bir bağımlılık vardır ($Kd = 0,58$)*. Ancak viziti yararlı bulma ile vizitin içeriğini doğru olarak hatırlama arasında anlamlı bir bağımlılık bulunamamıştır. Yine vizitte kendini anlaşılmış hissetme ile vizitin içeriğini tam yada kısmen hatırlama arasında anlamlı bir bağımlılık bulunmuştur ($Kd = 0,63$)*. Vizitin içeriğini hiç hatırlamadığını belirten hiç bir hasta vizitte kendini iyi anlaşılmış hissetmemiştir.

Hastaların yatış sayısı ile vizitin amacını doğru olarak tahmin etmeleri arasında, vizitte yaşanan bunaltı düzeyi ile görüşmenin içeriğinin hatırlanması arasında, hastaların öğrenim durumları ile vizitin amacını doğru olarak tahmin etmeleri arasında anlamlı bir bağımlılık bulunamamıştır.

* ($P \leq 0,05$).

TARTIŞMA

Çalışmamızda Armond, Armond ve Foster ve ark.larının çalışmaları ile tutarlı bir biçimde hastaların % 82'si viziti en azından biraz yararlı bulduğunu, % 68'i ziyaret sırasında kendilerini en azından biraz anlaşılmış hissettiklerini belirtmişlerdir. Hastaların % 80'i ortamı mahremiyet açısından en az biraz güvenilir bulmaktadırlar. Buna karşın, yine bu çalışmalarla uyumlu olarak, hastaların % 58'inin seçme şansları olsa bu yolla görüşmeyi tercih etmeyeceklerini bildirmeleri, belki de geleneksel yapıya seçenek olabilecek başka biçimlerin denenmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Foster ve ark.larının çalışmasından farklı olarak bizim çalışmamızda ziyaret sırasında yaşanan bunaltı düzeyi ile viziti yararlı bulma bir-

biriyle bağımlı bulunmadı; bu sonuç Armond ve Armond'un çalışması ile uyumludur. Ancak bizim çalışmamızda ziyaret sırasında orta düzeyde bunaltı yaşama ziyaret sırasında kendini en azından biraz anlaşılmiş hissetme ile ve yine orta düzeyde bunaltı yaşama, ziyaretin amacını doğru olarak tahmin etme ile bağımlı bulunmuştur. Yine ziyaretin amacını doğru olarak tahmin etme ile içeriğini hatırlama ve ziyaretin amacını doğru olarak tahmin etme ile ziyeti en azından biraz yararlı bulma da birbiriyle bağımlıdır. Yani ziyaretin amacını bilen, içeriğini hatırlayan, kendini ziyarette en azından biraz anlaşılmiş hisseden hastalar, aynı zamanda ziyarette orta düzeyde bunaltı yaşayan ve ziyeti en azından biraz yararlı bulan hastalardır. Bu durum Foster ve ark.larının sözünü ettiği aktif katılımı açıklanabilir. Sayıl ve ark.ları da çalışmalarında, hastaların bireysel görüşme, grup tedavisi, serbest konuşma gibi aktif oldukça ve olumlu geribildirim alabildikleri terapileri daha yararlı bulduklarını belirlemişlerdir.

Erkek ve kadın hastalar arasında yaş, tanı, eğitim düzeyi, ziyeti yararlı bulma, ziyeti güvenilir bu, mal anlaşılmişlık, bunaltı düzeyi değişkenleri açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır. Kadın hasta grubunda kendini anlaşılmiş hissetme ile böyle bir ziyaret tercih etme arasında anlamlı bir bağımlılık bulunurken, erkek hasta grubunda böyle bir bağımlılığın bulunmayışı belki cinsiyet belki de tedavi ekiplerinden kaynaklanan tarz farklılıklarına bağlı olabilir.

Sonuç olarak bu çalışma bize hastaların genel olarak ziyete olumlu baktıklarını ve amacını anladıklarını göstermektedir. Ancak ziyaret konusunda önceden ve daha ayrıntılı bir biçimde bilgilendirilmek istemektedirler. Daha az sayıda kişinin katıldığı, daha çok söz sahibi oldukları daha kolayca dile getirdikleri, daha samimi bir ziyaret istiyor gibi görünmektedirler. Bunun için hastalar servise yattıklarında, servis hakkında bilgi içeren ve ziyaret prosedürünü de anlatan broşürler verilmesi, ziyete katılan kişilerin sayısı azaltılamayacaksa bile hastaya varolan kişiler hakkında bilgi verilmesi, mahremiyete ilişkin güvencenin hatırlatılması, mümkünse ziyaretlerin sonunda sadece uzman doktor(lar) ve asistan doktor(lar) un bulunduğu bir göşmenin daha yapılması, hastanın ekibe kendisi, tanısı, tedavisi vb. hakkında sorular sormaya yönlendirilmesi önerilebilir.

Bu çalışma daha önce yapılan çalışmalarla büyük ölçüde uyumludur ve hastaların ziyaretlere karşı tutumları üzerine ek bilgiler sunmaktadır. Ancak hasta sayısının sınırlılığı, erkek ve kadın hastalar ara-

sındaki farklı sonuçların cinsiyetin mi, yoksa tedavi ekiplerinin farklı olmasından mı kaynaklandığının değerlendirilememesi bu çalışmanın sınırlı yanlarıdır.

ÖZET

İki ayrı serviste yatmakta olan elli psikiyatri hastasında vizitelere karşı olan tutumlar, yarı-yapılandırılmış bir görüşme tekniği kullanılarak değerlendirilmiştir. Hastaların yüzde seksenikisi vizitleri en azından biraz yararlı bulurken yüzde ellisekiz seçme şansları olsa bu şekilde görülmemiş olmayı tercih edeceklerini ifade etmişlerdir. Mahremiyete ilişkin kuşkuyla bunaltı düzeyleri arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgular için olası olan açıklamalar tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Vizit, Görüşme, Mahremiyet.

SUMMARY

A Survey of Patients' Attitudes Towards Inpatient Psychiatric Ward Rounds

Attitudes towards the ward rounds were assessed in fifty psychiatric inpatients, from two wards, using a semi-structured interview. Eighty two said it was at least slightly helpful but fifty eight percent would, if give a choice, choose not to be seen in this way at all. Levels of anxiety and concern over confidentiality was positively correlated. Possible explanations for these findings are discussed.

Key Words : Ward Round, Interview, Confidentiality.

KAYNAKLAR

1. Armond JR Armond AD Patients' attitudes to multidisciplinary psychiatric assessments, British Journal of Clinical and Social Psychiatry, 3 : 36-41, 1985.
2. Foster HD Falkowski W Rollings J : A survey of patients' attitudes towards inpatient psychiatric ward rounds, The International Journal of Social Psychiatry, 37 : 135-140, 1991.
3. Mc Bride A : Psychiatric ward rounds in practice, Bulletin of the Royal Collage of Psychiatrists, 12 : 55-57, 1988.
4. Sayıl I ve ark. : Bir psikiyatri servisindeki hastalara göre değişik terapötik etkinliklerin yararlılık düzeyi, A.Ü. Tıp Fak. Mecmuası (Basımda).

EK I

Hastaların vizitlere karşı tutumlarını sorgulayan yarı-yapılandırılmış görüşmenin kısa bir versiyonu

1. Vizit yapılacağı hakkında önceden bilginiz var mıydı? Evet/Hayır.
2. Vizitten önce size bilgi verilmesini ister miydiniz? Evet/Hayır
3. Hangi bilgileri isterdiniz?...
4. Odada kaç kişi vardı?.....
5. Odadakilerin ne kadarını tanıyordunuz? Hepsini/bazılarını/hiçbirini.
6. Odadakilerle tanıştırmayı ister miydiniz? Evet/Hayır.
7. Nedenleri.....
8. Seçme şansınız olsaydı odada-- daha çok kişi bulunmasını isterdim/daha az kişi bulunmasını isterdim/farketmez/yalnız doktorumun olmasını isterdim.
9. Sizce vizit-- çok yararlı/biraz yararlı/yararsız.
10. Vizit sırasında kendimi-- çok rahat/biraz sıkıntılı/çok sıkıntılı hissettim.
11. Vizit sırasında kendimi-- çok iyi anlaşılmalı/biraz anlaşılmalı/anlaşılmalı hissettim.
12. Vizitin mahremiyeti hakkında ne düşünüyorsunuz? Çok güvenilir/biraz güvenilir/güvenilir değil.
13. Vizitin amacı sizce nedir.....
14. Görüşmede konuşulanların ne kadarını hatırlıyorsunuz? Hepsini/birazını/hiçbirini.
15. Seçme şansınız olsaydı bu yolla görüşmeyi seçer miydiniz? Evet/Hayır.
16. Yanıtınız hayırsa nasıl bir görüşme yapmak isterdiniz?